

เทศน์เช้า วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๖

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ในสมัยพุทธกาล สามเณร ๗ ขวบเป็นพระอรหันต์ แล้วนางวิสาขาอายุ ๗ ขวบก็เป็นพระโศดาบัน สิ่งที่เป็นพระอรหันต์เพราะอะไร? เพราะว่าเขาทำของเขา อย่างสามเณรเดินไปนะ ลูกศิษย์พระสารีบุตรเดินไปตามคันนา เห็นเขาชักน้ำเข้านา น้ำมันอยู่ในที่ต่ำ ทำไมสามารถชักเข้านาได้ นี่สิ่งที่มันไม่มีชีวิตมันยังสามารถเป็นประโยชน์ได้ ทำไมใจของเราเป็นสิ่งที่มีชีวิตนี้ เราสามารถบังคับเรา เราสามารถตัดแปลงเราได้ สามเณรนั้นก็กลับกุฏิแล้วไปดูจิตของตัวเอง สิ่งที่ดูจิตของตัวเองนี้ สามเณร ๗ ขวบ เด็ก ๗ ขวบเป็นพระอรหันต์ได้อย่างไร เวลาเราอ่านหนังสือกันเราก็สงสัย ทำไมเด็กตัวเล็ก ๆ ขนาดนั้นมีความรับผิดชอบขนาดนั้น

นี่เพราะอำนาจวาสนาของเขา เขาได้สร้างอำนาจวาสนาของเขาเข้ามา แล้วเขาเจอแรงกระทบ สิ่งที่กระทบนี้สภาวะธรรมมีอยู่โดยธรรมชาติมีอยู่โดยทั่วไป แต่ใครคนไหนจะมีปัญญา คนไหนจะน้อมเข้ามา เห็นไหม อกาลโก ไม่มีกาล ไม่มีเวลา น้อมสัตว์ทั้งหลายเรียกมาดูธรรม นี่ย้อนกลับเข้ามาดูตัวเอง ถ้าเราย้อนกลับเข้ามาดูตัวเอง เรื่องของโลก ความเจริญของโลก สิ่งต่าง ๆ เรื่องของโลก...ถูกต้อง โลกเป็นความเจริญ สิ่งที่เจริญมีอยู่หรือไม่มีอยู่ เราจะมียูไม่มีอยู่สิ่งนั้นก็ เป็นสภาวะแบบนั้น

ถ้าเราคิดในสิ่งสภาวะแบบนั้น นี่เราถึงไม่น้อมเข้ามาไง ถ้าน้อมเข้ามาถึงใจของเรา เรื่องของเขากับเรื่องของเรา เรื่องของโลก ความรับผิดชอบ จริงอยู่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เข้าป่าเข้าเขา ๖ ปี แต่ออกจากป่าจากเขามาเป็นศาสดา เป็นอาจารย์ของเทวดา เป็นอาจารย์ของมนุษย์ เป็นอาจารย์ของทุก ๆ ศาสตร์ แม้แต่พระเจ้าอชาตศัตรูจะยกทัพไปรบกับเขาก็ไปตาม พระพุทธเจ้าว่า “ไปนี้จะสำเร็จหรือไม่สำเร็จ?”

พระพุทธเจ้าบอก “ไม่สำเร็จ ถ้าสามัคคีธรรมในวัชชีพราหมณ์นั้นเขายังมีอยู่จะเป็นไปไม่ได้”

นี่ถึงส่งพราหมณ์ไปยุโรปแห่ สิ่งนี้มันเพราะว่าความรู้สิ่งต่าง ๆ ขึ้นมานี้ เรื่องของโลกก็เข้าใจ แต่มันต้องวางไว้ตรงนั้น มันต้องเรื่องของเราเข้ามา ถ้าเราเป็นชาลันด้วย สิ่งที่เราเป็นชาลันด้วย ปัญญาความคิดของเรา เราศึกษาเล่าเรียนมา จริงอยู่...เราเกิดขึ้นมาแล้วนี่ เราต้องพยายามศึกษาขึ้นมา ถ้าปัญญาอันนี้มันมีอยู่นี้ มันเดิมเข้ามาไม่ได้ไง

ดูอย่างสามเณร ๑ ขวบลิ เขาเห็นสิ่งที่ว่าเป็นข้างนอกนี้ เขายังยกสิ่งนั้นขึ้นมาเป็นประโยชน์กับเรา ถนนหนทางนะ เวลาเขาสร้างถนน เวลากงคินกงทรายมันกองอยู่ เห็นไหม การจราจรติดขัด สิ่งนี้เป็นไปไม่ได้เลย เพราะอะไร? เพราะมันขวางถนน ขวางทางเดินของรถ แต่ความคิดของเราเวลามันเกิดขึ้นมา เราไม่เห็นว่าเป็นการขวางตัวเราเอง สิ่งที่เกิดขึ้นมาในตัวเรานั้นมันเป็นสิ่งที่เรายึดมันถ้อมัน เราเป็นความเห็นว่ามันถูกต้อง

คนเราเกิดขึ้นมาทุกคนต้องการความสุข ต้องเกลียดทุกข์ตลอดไปเลย แล้วก็ปรารถนาความสุข แต่ทำไมคนเราปรารถนาความสุขหาความสุขแล้วไม่เจอความสุขตามความปรารถนา เพราะเราหาไปตามกระแสของโลก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้แล้วปัจฉัย ๔ ของที่อยู่ในโลกนี้เป็นปัจฉัย ๔ เครื่องอยู่อาศัย มันจะเป็นความจำเป็นเครื่องอยู่อาศัย

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นเรื่องสภาวะของหัวใจที่รับผิดชอบนั้นเหนือกว่าไปถึงว่าสิ่งที่เป็เครื่องอยู่อาศัยนี้เป็นของชั่วคราว สิ่งที่เป็นความจริงคือใจในหัวใจนี้ เวลาเป็นวัตถุเห็นไหม สิ่งที่เกิดขวางเขาสามารถทำให้มันออกจากทางได้ สามารถเก็บสามารถกวาดได้ แต่เวลาความคิดข้องในหัวใจของเราเราไม่สามารถเก็บกวาดได้ เพราะเราเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นความจำเป็น เราเห็นว่าสิ่งนี้เป็นความถูกต้อง นี้วุฒิสภาวะของใจมันถึงเป็นแบบนี้ไง

ถ้าวุฒิสภาวะของใจหยาบ มันจะเห็นความสิ่งที่หยาบ ๆ เห็นสิ่งที่จับต้องได้ เห็นสิ่งที่เป็วัตถุนี้เป็นสิ่งที่ว่ามันเป็นสิ่งที่พึ่งอาศัย แต่สิ่งที่ว่าเป็นนามธรรมนี่คนมองไม่เห็น ทางวิทยาศาสตร์

บอกเลย “จิตไม่มี จิตวิญญาณนี้ไม่มี โลกนี้เกิดจากปฏิกิริยาเคมี ความสัมผัสของเคมี เกิดปฏิกิริยาของร่างกาย ร่างกายสัมผัสกันแล้วจะเกิดปฏิกิริยาเท่านั้น เรื่องของจิตไม่มี” เพราะสิ่งที่พิสูจน์ได้นี้ ปฏิกิริยาของเคมีในหัวใจมันมีความเครียด มันจะให้ผลต่อสิ่งใด ๆ

นี่สิ่งนี้มันให้ผลได้ ความเครียดมันถึงเป็นโรคโรคนึง แต่เขาก็ไม่สามารถเห็นสภาวะของใจได้ เพราะว่ามันเป็นนามธรรม นี่สิ่งที่เป็นนามธรรม เราถึงว่าความคิดนี้มันเกิดมาจากไหน ความคิดเรามันเกิดจากสมอง ว่าสมองนี้เป็นเกิดจากความคิด แล้วคนเวลามันเบลอละ คนเวลาที่สมองมันใช้งานไม่ได้ละ เห็นไหม สมองนี้เป็นกองบัญชาการ เป็นออฟฟิศของหัวใจ เป็นออฟฟิศของร่างกาย มันควบคุมสภาวะของร่างกายได้

แต่ความคิดนี้ในศาสนาเขาว่าเป็นสังขาร เป็นความคิด ความปรุง ความแต่ง ถ้าความคิดเป็นสมองนะ เวลาเราเกิดมาย้อนอดีตชาติไป สมองมันคนละสมองแล้ว คนนี้ตายจากสภาวะชาตินี้ไปเกิดในชาติใหม่ สมองมันคนละสมอง ทำไมมันส่งต่อความคิดกันได้ละ บุญเพนิวาसानุสติญาณ เวลาย้อนกลับเข้าไปในอดีตชาติ ทำไมมันส่งต่อกันได้ละ

เห็นไหม จริตนิสัยของคน คนที่มีจริตนิสัย มีอำนาจวาสนา องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้า เห็นไหม พุทธภูมิ สร้างสมบุญญานุการีกรรมมาก พยายามสะสมสิ่งนั้นมามาก ถ้าสมองส่วนหนึ่งที่มันเป็นความจำชาติหนึ่ง ๆ มันจะมาได้อย่างไร ทศชาติ เห็นไหม พระเวสสันดรตลอดเลย สละสิ่งต่าง ๆ แล้วพระเวสสันดรก็เป็นสมองหนึ่ง องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เป็นสมองหนึ่ง เพราะคนละคน เป็นคนนี่คนละชาติ คนละคน ไม่ใช่คนคนเดียวกัน

แต่เบื้องหลังใจ ตัวหัวใจที่พาเกิดพาดาย สิ่งที่ยังมองไม่เห็นนั้นเป็นดวงเดียวกัน องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาบอกอดีตชาตินะ “เราเคยเป็น” ไม่ใช่เราเป็นนะ เพราะปัจจุบันนี้เป็น องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “เราเคยเป็นชาตินั้น” สิ่งนี้เป็นอดีตที่มันสะสมมา ใจดวงนี้เคยเป็นสภาวะแบบนั้นแล้วแปรสภาพมา สิ่งนี้มันถึงจะย้อนกลับเข้าไปชำระกิเลสได้ไง กิเลสมันฝังมาจากใจ

สิ่งที่ฝังมาจากใจ เวลาใจไปวิญญะ ใจนี้ไม่เคยตาย มันถึงเปลี่ยนสภาพตลอดไป ช่างหน้ายังมีอยู่อีก ในพระไตรปิฎกบอกไว้ว่าชีวิตนี้เหมือนกับเราอยู่กลางทะเลทราย แล้วเราเดินไม่ไหวหมดแรงแล้วนอนอยู่ แต่ช่างหน้ายังยาวไกล ยังต้องเดินไปอีก นี่ชีวิตคือเป็นแบบนั้น พระสารีบุตรบอกชีวิตนี้คืออะไร? ชีวิตนี้คือตัวพลังงาน แต่พลังงานในวิทยาศาสตร์ พลังงานก็ว่าเป็นพลังงานไม่มีชีวิตไง

แต่พลังงานตัวนี้มันเป็นพลังงานมีชีวิต พลังงานด้วย เป็นสิ่งที่มีชีวิตด้วย เพราะอะไร? เพราะมันเป็นสิ่งที่สืบทอดในไออุ่น ถ้าพลังงานตัวนี้มันสะอาดเข้ามา สิ่งที่สะอาดเข้ามานี้มันต้องทำให้เราพร้อมก่อน ถ้าเราพร้อมขึ้นมา มันจะเติมปัญญาของเราขึ้นมาได้ ถ้าเราว่าเราเข้าใจ เรารู้ อยู่ นี้โลกียะไง

สิ่งที่เป็นโลกียะเหมือนกับกองหินกองทรายที่ขวางทางอยู่ แล้วเราก็เดินไปไม่ได้ เพราะเราติดสภาวะแบบนั้น มันจะเป็นไปได้อย่างไร มรรคผลนิพพานจะเป็นไปได้ได้อย่างไร นรกสวรรค์มีได้อย่างไร นี่สิ่งที่พิสูจน์ได้ สวรรค์ในอก นรกในใจนี้ พิสูจน์ได้ในปัจจุบัน เวลาทุกข์ทุกข์มาก เวลาคนทุกข์แล้วตายขณะที่ทุกข์นี้มันจะไปไหน เพราะมันเครียด มันต้องเป็นสภาวะแบบนั้น มันไปตามอำนาจของมัน ใจดวงนี้ไม่มีใครเคยเห็น

ในสมัยพุทธกาลกษัตริย์เขาไม่เชื่อเรื่องนี้อยู่แล้ว ขนาดว่าเขานักโทษมาขังไว้ แล้วเอาแก้วครอบไว้ แล้วคอยดูวิญญาณออกจากร่าง มันก็มองไม่เห็นใช่ไหม แล้วพระอรหันต์มาแก้ เวลาเรานอนหลับ เวลาเราฝัน มีคนเคยเห็นใจนี้ออกไปจากร่างกายไหม? ก็ไม่มีใครเคยเห็น เวลาเขาจับคนนะ นักโทษนี้เวลามาฆ่า ฆ่าเลยนะ เวลาตายไปถ้าไปนรกไปสวรรค์ให้กลับมาบอก นี่ในสมัยพุทธกาลก็ไม่เชื่อเรื่องอย่างนี้

ถ้าดูลักษณะของใจเวลาไม่เชื่อเรื่องอย่างนี้ มันเป็นความไม่เชื่อของเขา แล้วเขาจะพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ไง แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอรหันต์ในสมัยพุทธกาลนี้ให้ย้อนกลับมาเป็นความรู้สึก สวรรค์ในอก นรกในใจ อันนี้เป็นปัจจุบัน เป็นหัวใจนี้ไง เพราะเวลาเราตายไป หัวใจดวงนี้มันต้องไปสภาวะแบบนั้น สวรรค์ในอกมันก็มีความสุขถ้ามันเบาณะ

เราสร้างบุญกุศลไว้ คนเราจะเพียบพร้อมไปทุกอย่างเลย จะคิดสิ่งใดมีแต่บุญกุศลของเรา เราเคยสะสมสร้างสิ่งต่าง ๆ ไว้ในศาสนา เราเคยประพฤติปฏิบัติ จิตของเราเคยสงบขนาดไหนนี้มันพร้อมที่จะไปนะ จะไปไหนก็ได้ แต่ผู้ที่ปฏิบัติละเอียดเข้าไปนี้ ยังไม่พร้อมจะไปถ้ากิเลสยังมีอยู่ในหัวใจ ขอให้ชำระกิเลสสิ้นจากใจไปก่อน เพราะไม่ต้องการเจอภาวะใหม่ ต้องเจอสถานะใหม่อีกภพชาติหนึ่ง

ถ้าคนเราปฏิบัติจนถึงจุดของเขาเป็นอกุศลปรกรรมแล้วนี้ ต้องเกิดอีกตายอีกถึงที่สุด เห็นใหม่ แต่ถ้าทำลายกามภพ ไม่เกิดในกามภพ มันจะเห็นสภาวะไร ที่ว่าสวรรค์ในอก นรกในใจนี้เหมือนกัน สิ่งที่อยู่อยู่ในหัวใจ สิ่งที่มีความลึกลับสงสัย สิ่งที่ว่าเกิดความพอใจของใจนี้ มันเกิดในกามภพนี้แน่นอน แต่ถ้าเราทำลายเรื่องของกาม สัญญาความจำได้หมายรู้ ปฏิฆะ กามราคะ ปฏิฆะ คือความฝงของใจ เหมือนรอยของน้ำที่ว่ากรีดไปในน้ำแล้วไม่มีรอย

แต่นี้ก็เหมือนกัน รอยของใจที่เคยสะสมมานี้ ถ้าทำลายสิ่งนี้ออก รอยอันนี้ไม่มี ถ้ารอยอันนี้ สวรรค์ในอก นรกในใจ ความรู้สึกของใจมันไม่มี ถ้าความรู้สึกในใจนี้ปัจจุบันนี้ไม่มี แล้วมันจะไปเกิดในกามภพที่ไหน มันไม่เกิดในกามภพแต่มันยังมีอยู่ มันเกิดบนพรหม ย้อนกลับเข้ามาที่ทำลายตัวใน นี้ภาวนามยปัญญาเกิดขึ้นเพราะเราทำสัมมาสมาธิ

ถ้าเราทำความสงบของใจ ใจมันว่าง พอใจมันว่าง เห็นใหม่ ชาติมันดับด้วย ถ้าชาติดับด้วยนี้ เรายึดติดความเห็นของเรา เราทำไมไม่ปล่อยวางความเห็นของเราก่อน ความเห็นของเราเราจับตั้ง สติ สุกัทธะเป็นนักปราชญ์ไม่เชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ที่อายุน้อยกว่า แล้วจะไปถามเขาได้อย่างไร เราเป็นพราหมณ์ ไตรเวทเราท่องได้หมด เราจำได้หมด เรามีปัญญามาก

แต่วันที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน ความคิดเกิดขึ้นมา “ถ้าเราไม่ไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวันนี้ เราจะไม่มีโอกาสแล้ว ถ้าเรายังติดความเห็นของเรา เรายังคิดว่าเราเป็นนักปราชญ์อยู่ เราจะไม่มีโอกาสเลย” ถึงต้องบากหน้ามาถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวัน

ปรินิพพานไป ถามว่า “ในลัทธิศาสนาต่าง ๆ ทุกศาสนาว่ายอดเยี่ยม ทุกศาสนาว่าดีทุกอย่าง” ถาม
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “เราไม่มีเวลา จะอธิบายตรงนั้นมันไม่มีเวลาหรอก
ไม่มีรอยเท้าในอากาศ รอยเท้าของมนุษย์ต้องอยู่บนดิน สิ่งทีศาสนาไหนไม่มีมรรค มรรคคือ
ภาวนามยปัญญาจากภายใน ศาสนานั้นผลไม่ต้องพูดถึง ถ้าไม่มีเหตุผลไม่ต้องเลย แล้วอ้อนวอน
ขอเรื่องขนาดไหนนั้นเป็นความคิดของใจ”

ความคิดอันนั้น นี้สุกัทธิยังเอาความเห็นของตัวเองมาใคร่ครวญ ถ้าจับความคิดเรา เราว่าเป็น
นักปราชญ์ เรารู้ทุกอย่าง เราเข้าใจทุกอย่าง แล้วความรู้อันนั้นมันปลดเปลื้องความลึกลับของ
เราได้ไหม ถ้ามันปลดเปลื้องความลึกลับของเราไม่ได้ ทำไมเราไม่ย้อนลง นี่ทำใจให้พร้อมใจ
ถ้าทำใจให้พร้อมใจ ทำใจให้ว่าง ถ้าทำใจให้ว่างนี้เกิดสัมมาสมาธิ ถ้าเกิดสัมมาสมาธิมันก็เข้า
มรรคแล้ว ในมรรคคือสัมมาสมาธิ ในมรรค ๘ ใจ นี้ให้มันพร้อมอย่างนี้

ถ้าจิตมันพร้อมอย่างนี้มันเป็นความว่างเข้ามา ปัญญามันจะเกิด ถ้าปัญญามันเกิดภาวนามย
ปัญญาจะเกิดขึ้นมา สิ่งที่เป็นภาวนามยปัญญาเกิดขึ้นจากการเราใคร่ครวญ เราตัดแปลงของเรา
ปัญญาอันนี้ต่างหากใน โลกนี้ไม่มี ถ้าใน โลกนี้ใครเห็นปัญญาอย่างนี้ต้องเป็นพระ โสคาบันอย่างต่ำ
พระ โสคาบันจะเห็นภาวนามยปัญญาการเคลื่อนไปของธรรมจักร จักรของใจมันเคลื่อนมา ล้อของ
จักรเคลื่อนแล้ว พระพุทธเจ้าประกาศธรรมจักร จักรนี้เคลื่อนแล้ว โลกนี้จะย้อนกลับอีกไม่ได้เลย
จะเคลื่อนไป

ย้อนกลับอีกไม่ได้ เพราะจักรนี้มันเคลื่อนไปบดกิเลสในหัวใจของสัตว์โลก ถ้าหัวใจของ
สัตว์โลกกิเลสมันบดออกไป กิเลสมันขาดออกไปจากใจ มันจะกลับมาได้อย่างไร มันไม่มีทาง
เคลื่อนกลับมาเลย มันต้องเป็นไปธรรมชาติของมัน จะเคลื่อนกลับมาอีกไม่ได้ ถ้าธรรมจักรนี้ได้
เคลื่อนในหัวใจของสัตว์โลกแล้วจะไม่มีที่ย้อนกลับ จักรนี้เกิดขึ้นเพราะองค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมแล้ววางไว้ นี่เป็นสัมมาสมาธิ เป็นภาวนามยปัญญา

ภวานามยปัญญาเกิดขึ้นมานี้โอกูปปรกรรมเกิดขึ้นมา มรรคสามัคคี เห็นความเป็นไปของธัมมจักขุที่เกิดขึ้น ถึงว่า “อ้อ...ภวานามยปัญญาเป็นแบบนี้” คนที่เห็นคนที่รู้ต้องเป็นพระโสดาบันอย่างต่ำ พระสกิทา พระอนาคา จนถึงที่สุดของใจนี้มันจะละเอียดอ่อนลึกซึ้งมาก จนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้เป็นพุทธวิสัย ปัญญาที่เลิศโลกเลย แล้วจะสอนใคร จนท้อใจ ขนาดคนที่มีปัญญานั้นยังว่า “แล้วจะสอนใครได้” มันลึกซึ้งขนาดนั้น

แต่ไม่พ้นวิสัยใจ นี้อ่านาจวาสนาบารมีมาถึงตรงนี้ เราชาวพุทธ เห็นใหม่ นี้พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะไปตามสัญชัย บอกกับสัญชัยว่า

“เจอพระพุทธเจ้าแล้ว จะมาอยู่กับพระพุทธเจ้า”

สัญชัยบอกเลย “โลกนี้คนโง่มาก หรือคนฉลาดมาก”

“มีคนฉลาดน้อย คนโง่มากกว่า”

“ถ้าอย่างนั้นให้ไปอยู่กับพระพุทธเจ้าเถิด”

พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะไปอยู่กับผู้ที่ฉลาด นี่มันมีส่วนน้อย เหมือนเขาโค สัญชัยจะขออยู่กับคนโง่โง่ คนโง่ก็อ่อนวอนเอา ขอเอา พยายามเอา แล้วมันไม่ได้ตั้งใจหรือ การอ่อนวอนเอาเกิดมาได้อย่างไร มันต้องการประพฤติปฏิบัติ ต้องการความเข้ามา

แล้วเราเป็นส่วนหนึ่ง ชาวพุทธในโลกนี้เทียบออกมาแล้วมันก็ส่วนน้อย เพราะชาวพุทธเป็นเรื่องของผู้ที่มีปัญญา ปัญญาใคร่ครวญนี้ปัญญาอันนี้ลึกซึ้งมาก ปัญญาอย่างนั้น แต่เพราะเราชาวพุทธ พุทธะเบียดบ้านกัน เราก็เป็นการอ่อนวอน เราเป็นพราหมณ์กันไป ไม่ใช่เป็นพุทธแท้ ings พุทธถึงบอกว่า “การประพฤติปฏิบัติ การทำดีดีกว่าการขอพร” แต่เราก็ขอกัน ขอครูบาอาจารย์ ขอบารมี เพื่อให้เรามีความอุ่นใจ ถึงว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ประเสริฐที่สุด

ทีนี้เราไม่เจอองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราก็คบธรรมวินัย แล้วย้อนกลับเข้ามา นี่ถึงบอกว่าไม่ให้ปัญญาทางโลกเราปิดกั้นปัญญาของเรา สุภัททะเป็นนักปราชญ์นะ เป็นพราหมณ์นะ

ยังต้องย้อนกลับมาถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะว่ามันเป็นมรรคจากภายใน
ความเห็นจากภายนอกมันเป็นกองอิฐกองทรายที่ขวางทางเดินของใจของเรา

ถ้ามันขวางทางเดินของใจของเรา เราจะไม่เข้าถึงใจเราเอง ถ้าเราเปิดใจของเราออก แล้วเรา
จะเข้าถึงใจของเราเอง แล้วเราแก้นะ ใจดวงนี้พ้นจากกิเลส นี่ธรรมจักรมันเคลื่อนไปในหัวใจ บด
กิเลสในใจของเราสิ้นไปเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป ถึงที่สุดสามเณร ๗ ขวบเป็นพระอรหันต์ได้ แล้ว
เราก็ขบ เราเป็นนักปราชญ์ ทำไมเราจะสิ้นไม่ได้ เอวัง